

ІВАН ЯКОВИЧ ФРАНКО (1856-1916)

Зміст

Збірка І.Франка «Мій Ізмарагд» (1898)	1
Анкета вірша «Легенда про вічне життя» (1898).....	1
І. Франко «Легенда про вічне життя».....	3
Джерела.....	5

Збірка І.Франка «Мій Ізмарагд» (1898)

Вивчаючи пам'ятки давньоукраїнської та світової літератури, де було «чимало коштовних перлин правдивої поезії, котрі так і просяться, щоб їх для новішої публіки передати в новій поетичній формі», і переосмислюючи їх теми, образи та мотиви, Франко створив цілком оригінальні поетичні твори філософського та громадянського змісту.

У передмові письменник так пояснює назву збірки: «Ізмарагдом звався в старій Русі збірник статей та притч, почасти оригінальних, а почасти повибраних із грецьких писань отців церкви, підібраних так, щоби цілість становила неначе повний курс практичної християнської моралі».

Основні стильові особливості збірки — *філософічність, притчевість*

Збірка «Мій Ізмарагд» складається із шести циклів: «Поклони», «Паренетікон», «Притчі», «Легенди», «По селах», «До Бразилії».

Анкета вірша «Легенда про вічне життя» (1898)

1. **Рід** – лірика

2. **Жанр** – вірш (Франко визначив жанр свого твору як легенду)

3. **Тематика** - філософська поезія

4. **Збірка** – «Мій Ізмарагд» (цикл «Легенди»)

5. **Герої:** Богиня, Аскет, Олександр Македонський, Роксана, генерал Птоломей, Куртизанка

6. **Сюжет.** «Побожний аскет», проживши весь вік у пустелі та заслуживши молитвами та постом прихильність богині, здобув священний дар – золотистий горіх, що дарував вічне життя. Але античний мудрець відмовляється від подарунка. Він віддає його Олександрові Македонському (356–323 рр. до н. е.), прозаному за життя Великим. Закоханий у персіянку Роксану, цар віддає священний горіх дівчині. Та вона кохає іншого – генерала Птолемея. Проте й цей геніальний полководець не уявляє свого безсмертя з вродливою Роксаною, зате готовий ділити його з куртизанкою. Куртизанка ж приносить горіх безсмертя отруєному Роксаною Олександрові, адже кохає царя, але він знову відмовляється від вічного життя й кидає горіх у вогонь.

7. **Елементи сюжету**

Експозиція. Олександр Великий весь світ звоював і отсе в Вавілоні, мов бог раював. А побожний аскет вік в пустині прожив

Зав'язка. Подарунок Богині – золотий горіх вічного життя

Розвиток дії. Шлях чудодійного горіха: Аскет → Олександр Македонський → Роксана → генерал Птоломей → Куртизанка → Олександр Македонський

Кульмінація. Олександр Македонський кидає горіх у вогонь «А без щастя, без віри й любові внутрі Вічно жить — се горіть вік у вік на кострі! Ні, богине! Візьми свій дарунок назад!»

Розв'язка. Смерть Олександра Македонського

8. **Тема.** Поетичний роздум поета про сенс буття людини (для чого живе, що є для неї найцінніше); прагнення людей здобути вічне життя, їх нездатність керувати обставинами та власним щастям; що важливіше для людини вічна молодість, могутність, чи шанс бути щасливим та коханим.

9. **Ідея.** Возвеличення взаємного кохання як одного із критеріїв людського щастя, прагнення людини бути щасливою, навіть якщо для цього треба відмовитись від безсмертя

10. **Основна думка:** «А без щастя, без віри й любові внутрі Вічно жить – се горіть вік у вік на кострі!»)

11. Проблематика: життя і смерті; життєвого вибору; кохання і зради; влади; грошей.

12. Символічні образи

Горіх – символ багатства для когось, а не для себе. Він – багате дерево, яке бідне саме по собі: дає поживний і багатий урожай своїх плодів, але це не збагачує його власних сил і не зміцнює його стійкості. Дерево часто ламають вітри і дуже вражають морози. Тож він уособлює характер тих людей, які можуть багато зробити для інших, але не в силі ні забезпечити, ні захистити себе самих....

13. Віршовий розмір – чотиристопний анапест

14. Римуння – паралельне

15. Висновок. Жоден з героїв так і не застосував горішок вічного життя, адже не зміг знайти взаємної любові, задля якої хотілось би існувати вічно.

Герої твору бажали кохання, але отримати його з примусу не могли, а життя без любові їм здавалося схожим на палання на кострі. Тому вічність їй видавалася скоріше мукою, ніж щастям. “Легенда про вічне життя” – роздуми автора про життя, про те, що людина повинна жити стільки, скільки їй відведено долею, а вічність – це примарний ідеал, до якого всі прагнуть, але що саме з ним робити не розуміють.

16. Історична довідка про героїв вірша. **Олександр Македонський** (кінець липня, 356 до н. е., Пелла — 10 червня, 323 до н. е.) — дев'ятнадцятий цар Македонії, син царя Філіпа II Македонського, та Олімпіади, царівни Епіру. Був вихованцем Аристотеля. Геніальний полководець, видатний адміністратор і політик. Засновник великої держави, що охоплювала Македонію, Грецію, завойовану Перську імперію та Єгипет. Його походи позитивно вплинули на розвиток античної науки (особливо географії) і культури (еллінізм). З 336 до н. е. (з 20-річного віку) правитель Македонії. Забезпечив міцність свого правління перемогами над фракійцями та іллірійцями. Перемоги над перським царем Дарієм III біля Граніка (334 до н. е.), Іссі (333 до н. е.) відкрили йому шлях до Єгипту, де він коронувався короною фараонів і заснував місто Александрію. Після вирішальної перемоги над Дарієм при Гавгамелах (331 до н. е.) повністю підкорив імперію Ахеменідів — Вавілон, Парса і Сузи здалися йому без опору. У Вавілоні, де він жив, зайнятий державними справами і планами нових завойовницьких походів, після одного з банкетів, цар раптово занедужав і через кілька днів помер на 33-ому році життя. Вмираючи, він не встиг призначити свого спадкоємця. Один з найближчих соратників – Птоломеї перевіз тіло володаря у золотій труні в Александрію і поховав там.

Надпис на надгробному камені могили Македонського свідчить: «Цього клатика землі виявилось досить для того, кому не вистачило Всесвіту».

Роксана – бактрійська княжна, дружина Олександра Македонського.

Роксана народилася в Бактрії і була дочкою місцевого вельможі Оксіорта (Ваксувадарва) який при наближенні Олександра Великого відправив дружин і дітей у неприступну фортецю, іменовану Скелею Согдіани. Проте під натиском македонян фортеця здалася в 327р.до н.е. і всі її мешканці, включаючи дружин і дітей Оксіорта, виявилися бранцями Олександра.

Грецький письменник Арріан так розповідає про долю однієї з полонянок: «Одну з цих дочок звали Роксана. Вона була дівчиною на виданні, і ті, хто брав участь у поході, повторювали, що вона була найвродливішою із жінок, яких вони бачили в Азії, виключаючи одну тільки дружину Дарія. Олександр закохався в неї з першого погляду, але, хоча вона й була полонянкою, відмовився через пристрасний потяг до неї взяти її силою, і опустився до одруження на ній.»

Роксана супроводжувала Олександра в його поході в Індію і під час повернення у Вавілон (326-324 до н.е.). Згідно пізніх свідчень, під час індійського походу помер новонароджений син Роксани і Олександра. Після повернення з походу романтичні почуття Олександра до бактрійської княжни, можливо, ослабли, і він одружився зі Статірою, дочкою перського царя Дарія III, ще однією персіянкою царської крові.

323 року до н.е. Олександр раптово помер, залишивши Роксану вагітною, а через місяць після його смерті вона народила сина, назвавши його Олександром. Залишившись без єдиного захисника, юна бактрійка і немовля Олександр опинилися в центрі політичних інтриг імперії, що вже розпадалася.

Син Роксани підростав і міг незабаром претендувати на престол, користуючись славою батька. Але 14-річний хлопчик, Олександр IV, і його мати Роксана таємно вбиті в 309р.до н.е.

Птоломеї - правитель і цар Єгипту, родоначальник Птоломеїв, син Птоломея Лага.

Воєначальник Олександра Македонського, отримав Єгипет в управління 323 року до н.е. під час поділу імперії діадохами. У жорстких війнах діадохів зумів розширити межі елліністичного Єгипту, приєднавши Киренаїку, Південну Сирію та Кіпр. За нього розпочалась відбудова Александрії, а неподалік Фів засновано нове місто – Птоломіада.

I. Франко «Легенда про вічне життя»

1 Олександр Великий весь світ звоював
І отсе в Вавілоні мов бог раював.

А побожний аскет вік в пустині прожив
І молитвою й постом богині служив.

Наче сонце, що разом прогонює тьму,
Так богиня в опівніч явилась йому.
Прихилилась і мовить: "Мій вірний слуго,
Чим тебе вдовольить? Чи бажаєш чого?"

А с к е т м о в и т ь: "Хоч яке се життя і трудне, і сумне,
Дай, щоб старість і смерть оминули мене".

Б о г и н я м о в и т ь: "Ну, як се в тебе дар найцінніший з усіх,
На ж тобі сей малий золотистий горіх.

Одну нічку не спи, один день промовчи
І, очистивши ум, сей горіх розтовчи.

Шкаралющу в огонь, а розкусиш зерно,
Дасть тобі молодим вічно жити воно".

2 Цілий день промовчав, і не спав усю ніч,
І готовивсь аскет на велику річ.

Ось огонь розпалив із пахучих полін,
І кадило в огонь щедро кидає він,

І закони господні проходить умом,
Щоб очистити ум, не схибити притьмом.

Та ось сумніви в серці повстали страшні:
"Вічно жить — молодим — ну, пощо се мені?"

Чи вертати у світ, де панує борба?

Чи ось тут вічно жить? Се ж безумство хіба!

О богине, прости! Я згрішив, бачу сам!

Та безцінний твій дар комусь іншому дам.

У нас цар молодий, богорівний наш цар!

Богорівним зовсім його зробить твій дар.

Міліонам він сонце, життя є нове,

Для добра міліонів хай вічно живе".

3 Олександр Великий весь світ звоював,

Та дівчини рабом себе він почував.

Персіянки Роксани предивна краса

В його серці горить, мов пожар, не згаса.

У обіймах його та красуня горда

Наче тає, на груди його припада;

Та хвилина мине, і він чує, що ось

В її серці вороже ворухиться щось,

І в очах, ще вогких від любові і жаги,

Дикі іскри горять, наче злі вороги.

З її уст вилітають бажання страшні —

Се бажання пожарів, убійства, різні.

Їй опертись король не здоліє й на мить:

Там згорів Персеполю! Завтра Суза згорить!

Кліта вбив при вині! Чи любов се, чи чад?..

День у день із небес його кидає в ад.

4 Олександр Великий богині моливсь:

"Дай, богине, щоб нині весь світ проваливсь!

Або дай, щоб скінчилася мука моя,

Щоб я знав, чи богиня вона, чи змія?

Чом міняється так, кілько є в дні годин?

І чи в серці її я паную один?"

В тій хвилині аскет перед ним опинивсь

І покірно царю до землі поклонивсь.

"Вічно жий, царю мій! Хай твої вороги

Згинуть! Ось тобі дар від твого слуги.

Не згордуй! Сей малий золотистий горіх —

Від богині се дар! Моя гордість, мій гріх".

І він все розповів, відки має сей плід,

Що робить, щоб богині сповнить заповіт.

"Міліонам ти сонце, добродій еси, —

Будеш жить вічно юний, як плід сей з'іси".

5 "Вічно жить! Молодим! Справді, божеський дар!"

І великим, безсмертним почув себе цар.

"Вічно жить! Молодим! А вона? А вона?

Постаріє, зів'яне, мов квітка марна!

Що без неї життя? Сонце? Небо? Сам рай?

З нею жить! Або радше ти сам умирай!"

Вже й не думає цар, до Роксани біжить:

"Серце, ось тобі дар: вічно в юності жить!"

І сказав їй усе, відки має сей плід,

Що робить, щоб богині сповнить заповіт.

"Коли любиш мене, моє сонце ясне,

Дасть безсмертя обом нам зерно те дрібне.

А не любиш... — урвав. — Кого хочеш люби!

Ось тобі сей горіх! Що захочеш — роби!"

Зчервоніло дівча, в личко вдарила кров, —

Олександр не ждав її слова — пішов.

6 Гей, Роксано, красуне, що думаєш ти?

Чи про те, щоб з царем до безсмертя дійти?

Не про те! Інший жар в її серці горить!

Інший бог там живе! Інший цар там царить.

Він мета її мрій, осолода очей,

Над усіх милий їй генерал Птолемей.

Хоч не любить її і холодний, як лід,

Вона рада свій вік дати за сам його вид.

"Вічно жить молодій, а без нього? О ні!

Краще він хай живе, дасть безсмертя й мені!

Ну ж, поможе сей плід його серце здобуть!

А як ні, то мені краще в світі не бути".

Птолемя знайшла, і дала йому плід,

І сказала, який в нім лежить заповіт.

А як ніч надійшла, вона тихо пішла,

Олександр у вино трути-зілля влила.

7 Занедужав король, важко стогне, кричить,

А Роксана при нім не ридає, мовчить.

Головами хитають старі лікарі,
І тривога, як ніч, залягла у дворі.
По всім краю йде вість, наче змора та сон,
І сумує весь край, і рида Вавілон.
Ось у строях, білилах, рум'янах ціла,
В Олександрів покій куртизана ввійшла.
"Вічно жий, царю мій, на потіху для всіх!
Ось від мене тобі чудодійний горіх!
Се богині є дар. Як з'їси те зерно,
Вічно жить тобі дасть вічно юним воно".
Спалахнув Олександр: "Нещасна, дрижи!
Від кого маєш плід сей? По правді скажи!"
Та дівча не дрижить, не спускає очей:
"Мені дав його твій генерал Птолемей".

8 Олександр у болях жорстоких лежав
І в руці своїй плід чудодійний держав.
"Вічно жить і любить! День за днем! День від дня
А життя — то борня! А любов — то брехня!
Вічно жить у борні! Биться в сітях брехні!
День за днем! День за днем! Без кінця! Ні, ох, ні!
Не для нас, о богине, твій божеський дар!
Хоч над світом я цар, та над серцем не цар.
Міліони людей можу вбить, погубить,
Та чи змушу кого мене вірно любить?
Вічно жить! О богине, се жарти, се сміх!
Вічне щастя чи дасть сей чудовний горіх?
А без щастя, без віри й любові внутрі
Вічно жить — се горіть вік у вік на кострі!
Ні, богине! Візьми свій дарунок назад!
Я в нірвану волю, чи в Олімп, чи у ад!"

9 Серед болю в постелі підводиться цар,
І побожно цілує чудовний той дар,
І в тріскучий огонь із пахучих полін
Чудодійний горіх бистро кидає він.
І здалось, що вже біль не так люто палив,
Мовби в збурену кров охолоди налив.
Прояснів його ум, серце збулось химер,
А в опівніч саму Олександр умер.

Джерела

- Авраменко О.** Українська література (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закл. загальн. серед. освіти / О.Авраменко, В.Пахаренко. — К. : Грамота, 2018.
- Борзенко О. І.,** Лобусова О.В. Українська література (профільний рівень) : підруч. для 10 класу закл. заг. серед. освіти. — Харків : Вид-во «Ранок», 2018.
- Зінченко Ж.В.** Паспорт літературного періоду. 10 клас. – Полтава, 2018.
- Коваленко Л. Т.,** Бернадська Н.І. Українська література (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закладів загальної середньої освіти. — К. : УОВЦ «Оріон», 2018
- Паращич В. В.** Українська література. 10 клас. Академічний рівень. Плани-конспекти уроків для шкіл з українською мовою навчання.— Х.: Вид-во «Ранок», 2010
- Слоньовська О. В.** Мафтин Н. В., Вівчарик Н. М. Українська література (профільний рівень) : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. – Київ : Літера ЛТД, 2018.

Усі уроки української літератури в 10 класі. Академічний та рівень стандарту / О. П. Ващенко, С. М. Головатюк, Г. Д. Корнух, Л. В. Манян, В. Г. Сухенко, Н. І. Счастливцева / Упоряд. О. М. Чхайло — Х. : Вид. група «Основа», 2010.

Фасоля А. М., Яценко Т. О., Уліщенко В. В., Бійчук Г. Л., Тименко В. М.. Українська література. Рівень стандарту : підруч. для 10 кл. закладів загальної середньої освіти. — Київ : Педагогічна думка, 2018.